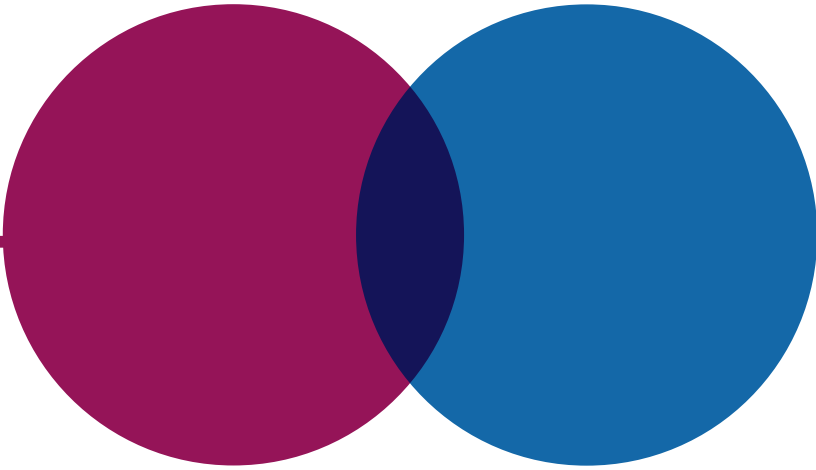

National Audit Office

ADRODDIAD

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2023-24

Cyllid a Thollau EF

SESIWN 2024-25
24 IONAWR 2025
HC 542

Crynodeb

Cyflwyniad

- 1 Rhoddodd Deddf Cymru 2014 y grym i Senedd Cymru bennu'r cyfraddau (ac eithrio'r lwfans personol) sy'n cael eu talu gan drethdalwyr Cymreig ar bob incwm sydd ddim yn deillio o gynilion neu ddifidendau, o 6 Ebrill 2017.
- 2 Ers mis Ebrill 2019, mae Llywodraeth y DU wedi gostwng cyfraddau treth incwm sylfaenol, uwch ac ychwanegol y DU 10 pwynt canran ar gyfer trethdalwyr Cymreig, ac mae'r Senedd wedi bod â'r grym i osod cyfraddau ychwanegol yng Nghymru. Ar gyfer pob band treth, cyfradd y dreth incwm sy'n cael ei thalu yw swm cyfradd ostyngedig y DU a'r gyfradd Gymreig a bennwyd ar gyfer y flwyddyn (**Ffigur 1**). Fel mewn blynyddoedd blaenorol, ar gyfer 2023-24, gosododd y Senedd gyfraddau treth incwm Cymru ar 10% ar draws pob band, a oedd yn golygu bod cyfanswm y cyfraddau ar gyfer trethdalwyr yng Nghymru yn cyfateb i gyfraddau'r DU o 20% (cyfradd sylfaenol), 40% (cyfradd uwch) a 45% (cyfradd ychwanegol).
- 3 Yn yr adroddiad hwn, rydym yn disgrifio'r swm sy'n cael ei chasglu o dan gyfraddau treth incwm Cymru, sy'n cynrychioli tua 43% o gyfanswm y dreth incwm sy'n cael ei chasglu gan drethdalwyr Cymreig. Mae grant bloc adnoddau Llywodraeth Cymru gan Lywodraeth y DU yn cael ei ostwng gan y swm hwn ac mae Trysorlys EF yn gyfrifol am dalu'r symiau hyn i Lywodraeth Cymru. Mae'r cyfraniadau treth incwm sy'n weddill yn cael eu talu i Lywodraeth y DU.

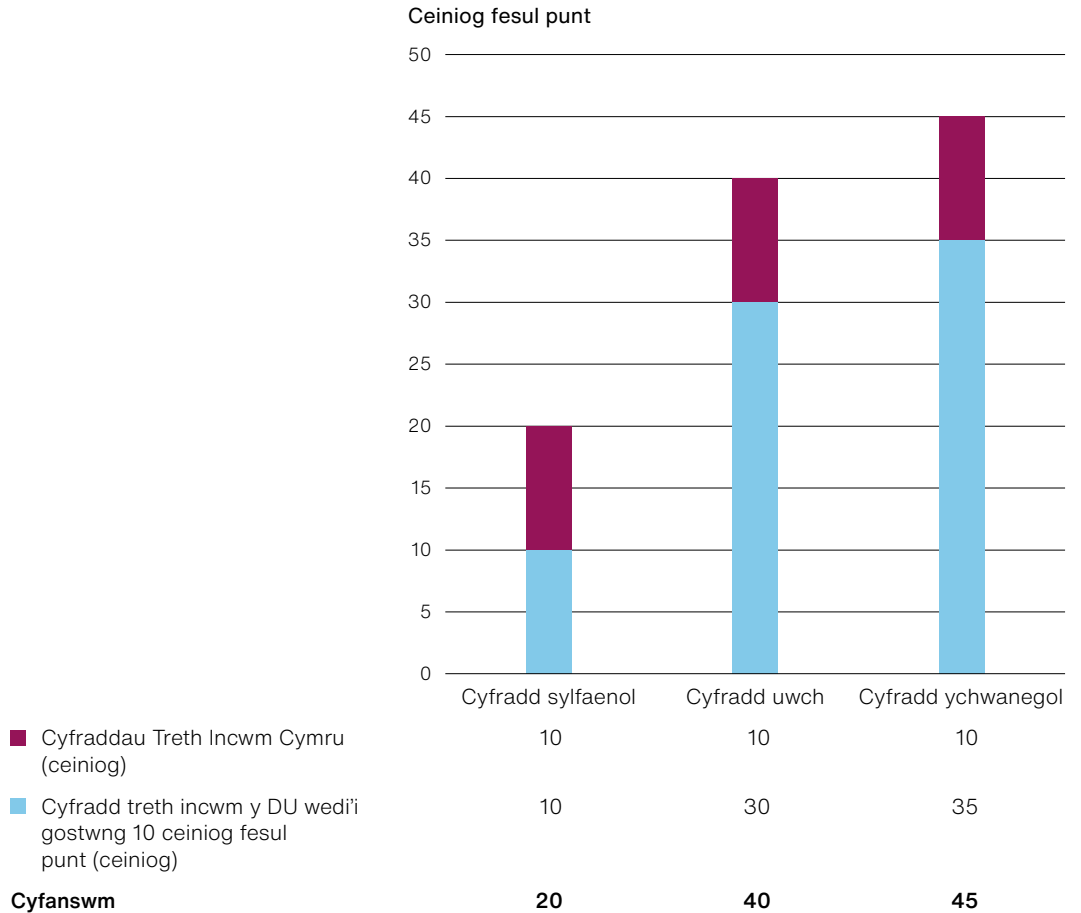
Rolau a chyfrifoldebau

- 4 Cyllid a Thollau EF sy'n gweinyddu ac yn casglu cyfraddau treth incwm Cymru fel rhan o system dreth y DU. Mae CThEF yn nodi trethdalwyr sy'n byw yng Nghymru drwy osod 'fflag' yn ei systemau sy'n nodi eu bod yn ddarostyngedig i gyfraddau treth incwm Cymru. Mae CThEF wedi cyfrifo bod 1.5 miliwn o drethdalwyr Cymreig yn 2022-23 (2021-22: 1.4 miliwn).
- 5 Ar ôl diwedd pob blwyddyn dreth, mae Cyllid a Thollau EF yn paratoi amcangyfrif dros dro o refeniw treth y flwyddyn honno o gyfraddau treth incwm Cymru. Mae'n cyfrifo'r alldro terfynol y flwyddyn ganlynol, ar ôl iddo gael rhagor o wybodaeth gan drethdalwyr a chyflogwyr. Mae'r adroddiad hwn yn ymdrin â'r alldro terfynol ar gyfer 2022-23 a'r amcangyfrif dros dro ar gyfer 2023-24. Mae CThEF yn disgwyl cyhoeddi'r alldro ar gyfer 2023-24 yn ei Adroddiad Blynyddol a'i Gyfrifon ar gyfer 2024-25.

Ffigur 1

Cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2023-24

Mae cyfradd treth incwm y DU yn cael ei gostwng 10 ceiniog fesul punt yng Nghymru, gyda Llywodraeth Cymru yn penderfynu ar swm ychwanegol i gael ei dalu fel cyfradd treth incwm Cymru

Nodiadau

- 1 Ar gyfer pob band treth (sylfaenol, uwch ac ychwanegol), mae llywodraeth y DU yn lleihau swm y dreth y bydd yn ei chasglu 10 ceiniog fesul punt ac mae'r Senedd yn pennu cyfradd treth incwm Cymru i'w hychwanegu at gyfraddau treth y DU.
- 2 Ar gyfer 2023-24, mae'r Senedd wedi pennu pob un o gyfraddau treth incwm Cymru ar 10 ceiniog, sy'n golygu bod trethdalwyr Cymru yn talu swm o dreth sy'n cyfateb o ran treth i gyfradd y DU ar gyfer pob band treth.

Ffynhonnell: Dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o ddata gan Lywodraeth Cymru

6 Mae Deddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014, yn mynnu bod y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol yn paratoi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar:

- pa mor ddigonol yw rheolau a gweithdrefnau CThEF, o ganlyniad i ddarpariaethau cyfraddau Cymru, i sicrhau bod y dreth incwm sy'n cael ei chodi yn cael ei hasesu a'i chasglu'n briodol ar gyfraddau sy'n cael eu pennu gan y darpariaethau hynny;
- a yw CThEF yn cydymffurfio â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn;
- cywirdeb y symiau a gafodd eu dwyn i gyfrif gan CThEF sy'n ymwneud â threth incwm y gellir i phriodoli i benderfyniad ar gyfraddau i Gymru; a
- cywirdeb a thegwch symiau a ad-dalwyd i CThEF fel treuliau gweinyddol.

7 Mae'r adroddiad hwn yn asesu:

- cyfrifiad CThEF o refeniw cyfraddau treth incwm Cymru 2022-23 (yr 'alldro') a sicrwydd o ran cywirdeb y symiau sy'n cael eu dwyn i gyfrif (Rhan Un);
- amcangyfrif CThEF o refeniw cyfraddau treth incwm Cymru 2023-24 a'n barn ar fethodoleg yr amcangyfrif (Rhan Un);
- rheolaethau allweddol sy'n cael eu gweithredu gan CThEF i asesu a chasglu treth incwm (Rhan Dau);
- dull CThEF o asesu a lliniaru'r risg o ddiffyg cydymffurfio â gofynion treth Cymru (Rhan Dau); a
- cost gweinyddu treth incwm Cymru. Rydym yn rhoi sicrwydd ynghylch cywirdeb a thegwch y symiau hyn yng nghyd-destun costau sy'n cael eu hysgwyddo gan CThEF (Rhan Tri).

8 Mae Atodiad Un yn nodi sylfaen dystiolaeth ein harchwiliad.

Y prif ganfyddiadau

Alldro terfynol cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2022-23 ac amcangyfrif 2023-24

9 Yn ôl cyfrifiad CThEF, yr alldro terfynol ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru yn 2022-23 oedd £2,618 miliwn. Mae hyn yn cynrychioli'r symiau a gasglwyd o dan bolisi treth incwm Cymru. Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 10.8% o gymharu ag alldro 2021-22. Mae CThEF yn seilio'r cyfrifiad alldro yn bennaf ar atebolrwydd treth sefydledig lle mae CThEF wedi nodi'r dreth sy'n ddyledus ac wedi cysoni cofnodion trethdalwyr yn llawn. Mae'r cyfrifiad yn cynnwys rhai achosion o amcangyfrifo ac addasiadau, er enghraifft lle nad oedd CThEF wedi cael ffurflenni gan drethdalwyr eto neu lle nad oes gan CThEF ddata sy'n benodol i Gymru. Yn yr achosion hyn, rydym wedi gwerthuso rhesymeg CThEF dros amcangyfrif, gan gynnwys y tybiaethau perthnasol a'r data a oedd ar gael. Roedd cyfanswm gros yr amcangyfrifon a'r addasiadau a gafodd eu gwneud gan CThEF yn cyfrif am 7.6% o'r alldro a adroddwyd yn 2022-23, cyfran debyg i 2021-22. Ar sail ein gwaith archwilio, rydym wedi dod i'r casgliad bod alldro cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2022-23 wedi'i ddatgan yn deg (paragraffau 1.2 i 1.12 a Ffigur 2).

10 Mae CThEF wedi amcangyfrif bod y refeniw o gyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2023-24 yn £2,938 miliwn. Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o £320 miliwn (12.2%) o gymharu ag alldro 2022-23. Roedd treth incwm ar gyfer y DU gyfan wedi cynyddu 11.9% yn 2023-24. Mae'r cynnydd hwn yn adlewyrchu cynnydd mewn enillion, gostyngiad yn y trothwy lle mae trethdalwyr yn talu'r gyfradd uchaf o dreth incwm (o £150,000 i £125,140), a rhewi'r rhan fwyaf o drothwyon eraill. Cynyddodd hyn faint y boblogaeth o drethdalwyr a symudwyd rhai trethdalwyr i ddsbarth treth uwch. Mae CThEF yn disgwyl cyfrifo'r alldro treth incwm terfynol ar gyfer 2023-24 y gellir ei briodoli i gyfraddau treth incwm Cymru erbyn Gorffennaf 2025. Mae'r amcangyfrif a lunnir gan CThEF dim ond at ddibenion cyflwyno adroddiadau ariannol yn ei gyfrifon blynyddol. Ar sail perfformiad yr amcangyfrif dros y blynyddoedd diwethaf, mae wedi bod yn ddangosydd rhesymol o faint o dreth incwm sy'n debygol o gael ei chasglu gan drethdalwyr Cymreig. Yn 2022-23, roedd yr alldro £51 miliwn (1.9%) yn uwch nag amcangyfrif dros dro CThEF. Nid yw'r amcangyfrif yn effeithio ar faint o refeniw y mae Llywodraeth Cymru yn ei dderbyn yn y pen draw (paragraffau 1.13 i 1.16 a Ffigur 4).

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru

11 Mae gan CThEF reolau a gweithdrefnau digonol ar waith i sicrhau bod cyfraddau treth incwm Cymru yn cael eu hasesu a'u casglu'n briodol, ac mae'n cydymffurfio â'r rheolau hynny. Mae ein gwaith ar dreth incwm Cymru yn adeiladu ar ein hasesiad ehangach o reolau a gweithdrefnau CThEF, a gwblhawyd fel rhan o'n harchwiliad blynyddol o CThEF. Fel rhan o'r archwiliad hwnnw, daethom i'r casgliad bod CThEF wedi llunio rheoliadau a gweithdrefnau digonol i sicrhau gwiriad effeithiol o'r broses o asesu refeniw, ei gasglu a'i ddyrannu'n briodol, a bod y rheoliadau a'r gweithdrefnau hyn yn cael eu gweithredu'n briodol (paragraffau 2.2 i 2.15).

12 Yr her allweddol i CThEF o hyd wrth weinyddu'r system yw cynnal cofnod cywir a chyflawn o gyfeiriadau trethdalwyr Cymreig. Mae CThEF yn dibynnu ar drethdalwyr yn rhoi gwybod iddo am newid cyfeiriad, er nad oes gofyniad cyfreithiol iddynt wneud hynny. Roedd nifer y trigolion yng Nghymru oedd ag incwm trethadwy yn 2023-24 y canfuwyd bod ganddynt god post coll neu annilys drwy waith glanhau cyfeiriadau CThEF yn parhau i fod yn gymharol isel ar 807 (2022-23: 770). Fel rhan o'i waith sicrwydd, diweddarodd CThEF yr holl gofnodion hyn. Y tro diwethaf i CThEF gymharu'r cofnodion cyfeiriadau yng Nghymru sydd ganddo gyda data trydydd parti oedd ym mis Awst 2023, pan lwyddodd i gyfateb 75.8% o gofnodion cyfeiriadau (paragraffau 2.17 i 2.22 a Ffigur 8).

13 Mae asesiadau CThEF yn parhau i nodi bod y risg o ddiffyg cydymffurfiaeth yng nghyswllt cyfraddau treth incwm Cymru yn isel am nad oes unrhyw wahaniaeth rhwng cyfraddau treth Cymru a gweddill y DU. Yn 2023-24, lluniodd CThEF Ddarlun Strategol o Risg (SPR) ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru. Mae'n ystyried bod y prif achosion risg i dreth incwm Cymru yr un fath â'r risgiau cydymffurfio hynny y mae'n eu hasesu ar lefel y DU gyfan. Yn y Darlun Strategol o Risg, nid yw CThEF yn nodi bod unrhyw risgiau'n benodol i Gymru gan fod CThEF yn asesu bod y risg o gydymffurfio yng Nghymru yn gyson â gweddill y DU (paragraffau 2.23 a 2.24).

14 Cyfrifodd CThEF enillion cydymffurfio o £110 miliwn ar gyfer Cymru yn 2022-23. Y data hyn yw'r rhai mwyaf diweddar sydd ar gael. Mae CThEF yn mesur effeithiolrwydd ei weithgareddau gorfodi a chydymffurfio drwy enillion cydymffurfio: ei amcangyfrif o'r refeniw ychwanegol y mae wedi'i gynhyrchu a'r colledion refeniw y mae wedi'u hatal. Amcangyfrifodd CThEF mai £390 miliwn oedd cyfran Cymru o'r colledion net o risgiau cydymffurfio ar gyfer 2021-22, sef y data diweddaraf a oedd ar gael. Mae CThEF yn cyfrifo'r ffigurau hyn fel cyfran o ffigur cyfatebol y DU, yn hytrach na defnyddio data penodol i Gymru er mwyn meintio'r risgiau. Nid yw CThEF yn ystyried nac yn adrodd ar amrywiadau daearyddol rhwng Cymru a gweddill y DU wrth asesu risgiau i gydymffurfiaeth na llwyddiant cymharol gweithgarwch cydymffurfio (paragraff 2.27).

Costau

15 Yn 2023-24, aeth CThEF i gostau o £0.43 miliwn wrth weinyddu cyfraddau treth incwm Cymru ac ailgododd dâl am hynny ar Lywodraeth Cymru. Gwnaethom archwilio'r ffordd roedd CThEF yn amcangyfrif costau casglu a gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2024. Yn seiliedig ar ein gwaith archwilio, rydym wedi dod i'r casgliad bod y swm a dalwyd gan Lywodraeth Cymru yn gywir a theg yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru (paragraffau 3.4 a 3.5).